

Prof. dr hab. Agnieszka Gromkowska –Melosik
Wydział Studiów Edukacyjnych
UAM Poznań

Poznań, 22. 11. 2016

PRODZIEKAN
ds. Nauki

prof. dr hab. Katarzyna Krasoń

Recenzja dysertacji doktorskiej magistra Marcina Gierczyka, zatytułowanej
Diagnoza i ewaluacja rozwiązań systemowych w zakresie kształcenia
uczniów zdolnych na przykładzie Polski i Anglii. Studium
komparatystyczne napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Ewy Jarosz

Przedstawiona do recenzji dysertacja doktorska doskonale wpisuje się we współczesne dyskusje dotyczące selekcyjno-stratyfikacyjnej funkcji szkoły w odniesieniu do proponowanego przez nią modelu kształcenia uczniów zdolnych. Uważam, że problem ten zasługuje na uwagę, bowiem we współczesnych neoliberalnych społeczeństwach zdecydowanie następuje w szkolnictwie „powrót do elitarności”, a dyskusja dotycząca dychotomii „edukacja dla najlepszych” czy „edukacja dla równości” odbywa się już nie tylko na forum *stricte* naukowym, ale także codziennym/publicznym. Stąd obszernie studium autorstwa mgra Marcina Gierczyka poświęcone analizie kształcenia uczniów zdolnych w Polsce i Anglii znakomicie uzupełnia tę debatę toczącą się zarówno w obszarze socjologii edukacji, jak i pedagogiki porównawczej.

Z drugiej strony trudno nie zauważyć, że problem badawczy podjęty przez mgra Marcina Gierczyka jest bardzo szczegółowo analizowany przez naukowców na całym świecie. Niewątpliwie autor podjął się tematu bardzo nośnego, co oczywiście świadczy na jego korzyść. W ten sposób dysertacja mgra Marcina Gierczyka wpisuje się w ogólnoswiatową debatę naukową dotyczącą problemu kształcenia uczniów zdolnych i niezwykle szeroką literaturę światową w tym zakresie. Z drugiej jednak

strony fakt ten sprawia, iż decydując się na tytułowy obszar analizy naukowej stanął on przed wyzwaniem poszerzenia jej o treści i konteksty dotąd nie analizowane, bądź wzbogacenia je o nowe perspektywy teoretyczne lub metodologiczne.

W jaki sposób autor poradził sobie z tym trudnym wyzwaniem? Nie ulega dla mnie wątpliwości, że w swojej dysertacji mgr Marcin Gierczyk bardzo swobodnie porusza się po poszczególnych zagadnieniach, wykazując duży potencjał intelektualny w zakresie prowadzenia dyskursu naukowego oraz konstruowania narracji i prowadzenia badań.

Recenzowany doktorat liczy 375 stron i jest podzielony na cztery części (w przypadku druku pracy proponowałabym układ trzyczęściowy – opis przyjętej metodologii i analizy badań własnych znalazłyby się w części wspólnej, oddzielonej rozdziałami). Część pierwsza zatytułowana: *Teoretyczne podstawy. Problematyka zdolności* składa się z trzech rozdziałów; część druga obejmuje cztery rozdziały i nosi tytuł: *System oświaty w Anglii i Polsce – charakterystyka w perspektywie problematyki ucznia zdolnego*. W części trzeciej poświęconej metodologicznej koncepcji badań własnych nie wyłoniono rozdziałów. Część czwarta, *Uwarunkowania kształcenia uczniów zdolnych w Polsce i Anglii w świetle badań własnych* liczy pięć rozdziałów. Ponadto pracę opatrzone wprowadzeniem, zakończeniem i obszernym aneksem. Struktura rozdziałów jest logiczna i tworzy spójną całość. Bibliografia składa się z 441 pozycji cytowanych w pracy, z których niemal połowa to źródła zagraniczne. Już ten obszerny spis literatury świadczy o erudycji Autora i jego znakomitej orientacji w podjętej problematyce.

Część pierwsza dysertacji poświęcona jest opisowi pojęć i definicji kluczowych dla recenzowanej pracy. Autor dokonuje tu również wielokontekstowej analizy podejmowanego zagadnienia, w kontekście przemian społeczno-kulturowych. Istotna jest dla niego nie tylko perspektywa historyczna (pierwsze badania nad uczniem zdolnym), ale również porównawcza. Szczególnie interesujące są rozważania Autora na temat porażki edukacyjnej z efektem trampoliny do odniesienia sukcesu życiowego. Treść tego rozdziału świadczy o bardzo dobrej znajomości polskich i zagranicznych badań w tym obszarze.

W części drugiej doktoratu autor rekonstruuje modele edukacji uczniów uzdolnionych w Polsce i Anglii na tle systemów edukacyjnych tych dwóch krajów. Tę część pracy Autor napisał w sposób poprawny prezentując bardzo systematyczny wykład poszczególnych aspektów podjętych zagadnień. Zgadzam się z logiką i sposobem narracji prowadzonej w tym rozdziale.

Niewątpliwą zaletą podejścia zaprezentowanego przez mgra Marcina Gierczyka było nieustanne odnoszenie się do badań uznanych autorytetów naukowych, konfrontowanie własnych ustaleń badawczych i czerpanie ze wzorów wypracowanych przez innych badaczy. Należy jednak podkreślić, iż jego doktorat wnosi do analizowanego obszaru ustalenia oryginalne i poszerza go o treści dotąd nie analizowane.

Trzecia część dysertacji zawiera prezentację przyjętej metodologii w paradygmacie konstruktywistyczno-interpretatywnym (analiza wywiadów) oraz pozytywistycznym (sondaż diagnostyczny). Autor, dokonał jednak, czego nie wyraził w tym rozdziale, także analizy zebranych danych zgodnie z metodologią badań komparystycznych: deskrypcji, interpretacji, jukstapozycji i generalizacji (Bereday).

Uznaję, iż mgr Marcin Gierczyk dobrze przedstawił przedmiot i cel badania. Podrozdziały poświęcone zagadnieniom metodologicznym są napisane w sposób poprawny i świadczą o bardzo dobrym przygotowaniu metodologicznym autora do prowadzonych badań. Akceptuję sformułowane przez Autora problemy badawcze, jak również przyjętą przez niego perspektywę badań jakościowych i ilościowych, która dała mu bardzo duże możliwości w kontekście odpowiedzi na problemy badawcze postawione w pracy, zarówno w aspekcie analiz statystycznych, jak i poprzez odkrycie sensów i znaczeń, jakie badani nauczyciele nadają problemowi kształcenia uczniów zdolnych.

Autor trafnie dobrał próbę badawczą – stanowiło ją 200 polskich i angielskich nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjum i szkół średnich. Z kolei wywiady pogłębione, częściowo ustrukturyzowane przeprowadzono z 30 uzdolnionymi studentami z Polski i Anglii (wypełniali oni także Kwestionariusz Twórczych Zachowań KANH III). Doceniam ogrom pracy włożonej w opracowanie zarówno części statystycznej badań, jak i analizy (a wcześniej transkrypcji wywiadów). Jedyne zastrzeżenie dotyczy sformułowania – użytego na s. 212 – przez mgra Marcina

Gierczyka - dotyczącego przeprowadzonych przez niego badań biograficznych. Bardzo wysoko oceniam świadomość metodologiczną Autora, jednak muszę zaznaczyć, że jego badania nie spełniają kryteriów badań biograficznych.

Część czwarta pracy została poświęcona analizie badań własnych.

W tej części pracy mgr Marcin Gierczyk jawi się jako refleksyjny naukowiec, który stawia pytania o trafność własnej analizy, zawsze podkreślając wielowymiarowość omawianych zjawisk. Ma on, co należy wyraźnie podkreślić, pełną świadomość wielości kontekstów, z perspektywy których dokonuje analizy niejednoznacznej materii sensów i doświadczeń. Jest ona autorem całkowicie świadomym, że obraz, który wyłania się z jego narracji jest z pewnością przynajmniej do pewnego stopnia jednostronny. Mgr Marcin Gierczyk podkreśla jednak, że w swoim idiograficznym opisie nie miał aspiracji pokazania „całości obrazu”, eksponując wybrane elementy dookreślonych przez siebie przestrzeni i świadomie pomijając inne. Jako recenzentka - z pełną świadomością fragmentaryczności i braku nomotetyczności analiz doktoranta - akceptuję i doceniam jego wybór.

W części poświęconej analizie badań w sposób szczególny ujawniają się cechy konstytuujące tożsamość Marcina Gierczyka jako młodego naukowca. Te cechy to: wrażliwość eksploracyjna, dociekliwość i ciekawość poznawcza, refleksyjność i zdolności analityczne.

Dysertacja doktorska mgra Marcina Gierczyka jest znakomitym studium z pogranicza socjologii edukacji i pedagogiki porównawczej, w jej nurcie emancypacyjnym i krytycznym. Ponadto ma ona walor aplikacyjny - autor formułuje w niej postulaty do działania pedagogicznego na rzecz zmian w modelu kształcenia uczniów zdolnych. Niewątpliwy wpływ na jakość rozważań miał fakt zamieszkiwania mgra Marcina Gierczyka w dwóch rzeczywistościach kulturowych - angielskiej i polskiej, co pozwoliło mu na prowadzenie analiz z dwóch perspektyw - insidera i outsidera.

Problem podjęty przez mgr Marcina Gierczyka w recenzowanej pracy jest problemem oryginalnym i wartościowym dla nauk o edukacji. Autor swobodnie porusza się po podejmowanych problemach. Trzeba podkreślić, iż erudycyjnie wykorzystał bogatą literaturę przedmiotu, a jego analizy świadczą o tym, że jest badaczem świadomym i dojrzałym oraz prowadzi dyskurs naukowy w sposób

poprawny merytorycznie. Ponadto, w sposób nie budzący zastrzeżeń zaprojektował oraz przeprowadził badania empiryczne, a następnie poprawnie zinterpretował uzyskane wyniki.

Nie staje się on - jednak aby odwołać się do słów prof. Zbigniewa Kwiecińskiego „więźniem swojego języka, stylu, swoich lektur, ścieżek, które przeszedł ku obecnemu doświadczeniu”. Widać tu wyraźnie umiejętność Autora do prowadzenia dyskursu naukowego, zdolność do syntezy i analizy, a także, wysoko cenioną przeze mnie, umiejętność krytycznego dystansu. Autor poprawnie argumentuje swój wywód i nadaje mu logiczną strukturę.

Raz jeszcze chciałabym podkreślić, iż zarówno część empiryczna i teoretyczna stoją na wysokim poziomie naukowym, świadcząc o dojrzałości intelektualnej i zdolności do prowadzenia dyskursu naukowego przez mgr Marcina Gierczyka. Trudno też nie dostrzec, że przedmiotowa dysertacja rzuca nowe światło na problem kształcenia uczniów zdolnych.

Na zakończenie pragnę stwierdzić, iż recenzowana rozprawa spełnia wszelkie wymagania ustawy o stopniach i tytułach naukowych, w związku z tym wnoszę o dopuszczenie mgr Marcina Gierczyka do publicznej obrony pracy doktorskiej, a także o wyróżnienie rozprawy.

Agnieszka Gromkowska - Meloni

Poznań 21 listopada 2016